

Uitwerking kwaliteitscriteria Aanvalsplan Grutto

15 juli 2021

Op 18 oktober 2020 overhandigde Pieter Winsemius het Aanvalsplan Grutto aan minister Schouten die het warm ontving. Uitgangspunt van dit plan is dat, om de grutto te redden, kansrijke gebieden worden aangewezen met een voor weidevogels optimale inrichting en beheer. Deze gebieden zijn van voldoende omvang om te kunnen fungeren als brongebied voor het herstel van de populaties grutto's en andere weidevogels.

De sleutel voor succes is gelegen in het scheppen van heldere kaders met solide, praktijkgerichte instrumenten die de veehouders "vastigheid" (continuïteit!) bieden en die bouwen op het draagvlak van de zuivelketen. De boeren moeten bovendien de ruimte hebben om al dan niet in te stappen: het is geen gedwongen winkelnering. Voortbouwend op de opgedane ervaring en verdiende geloofwaardigheid van de start met een eerste golf van circa 7 gebieden worden de volgende jaren in een tweede en een derde golf de overige zoek-/kansgebieden betrokken.

Ter voorbereiding op de uitrol van het Aanvalsplan Grutto naar de kansgebieden is er behoefte om de uitgangspunten te vertalen naar heldere criteria. Deze criteria biedt houvast voor gesprekken die worden gevoerd met weidevogelprovincies, agrarische collectieven, weidevogelboeren, Campina, Aware, Rabobank en anderen die zich inzetten om de Grutto te behouden. In deze memo gaan we met name in op de ecologische kaders. Parallel daaraan wordt ook gekeken naar de financiële randvoorwaarden waarbij het uitgangspunt is dat het voor een (weide)vogelboer aantrekkelijk is om mee te doen aan het aanvalsplan. In een aantal sessies met inhoudsdeskundigen zijn de ecologische criteria van het Aanvalsplan besproken. Gedurende de uitrol van het Aanvalsplan zullen de criteria worden geëvalueerd en eventueel worden bijgesteld. De criteria moeten gezien worden als vertrekpunt en zijn geen doel op zichzelf.

Criteria Aanvalsplan Grutto

Het Aanvalsplan Grutto heeft als ambitie dat er op termijn 34 weidevogelgebieden worden gerealiseerd met een minimum omvang van 1000 ha met ruimtelijk aaneengesloten beheer (zie kaart Alterra voor ligging indicatieve zoekgebieden, link toevoegen). Alleen in uitzonderlijke gevallen kan mits goed, gemotiveerd worden afgeweken van de omvang van 1000 ha. Binnen de kansgebieden wordt het bestaande beheer verzwaaard; hoog waterpeil, (greppel) plasdras, beweiding en kruidenrijk weidevogelgrasland en wordt de duurzaamheid van dit beheer geborgd door langlopende beheerovereenkomsten conform het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) (inclusief flexibiliteit en verplaatsing beheer) met de ambitie van een termijn van minimaal 12 jaar en streefdoel van een periode van 20- 30 jaar.¹

Het vertrekpunt is Aanvalsplan Grutto dat het leefgebied voor de grutto optimaal wordt ingericht. Er wordt geprobeerd een mozaïek te creëren waar ook andere weidevogels van mee kunnen profiteren. Voor soorten als de Kievit en scholekster zijn beweiding en braakstroken van belang.

De streefbeelden, criteria en richtlijnen zijn bedoeld als uitgangspunt om de 34 gebieden te realiseren. Daarnaast kunnen ze worden gebruikt om de verdienmodellen te ontwikkelen. Er worden hierna een tweetal streefbeelden beschreven: op bedrijfsniveau en op kansgebiedenniveau.

¹ *Behoeftte aan zicht aan continuïteit. Mocht dat niet lukken dan kijken naar eventuele terugvaloptie met daarbij behoud van minimale leefgebiedsomvang en kwaliteit voor de weidevogels*

Streefbeeld op bedrijfsniveau (voor die percelen die deelnemen aan het AvG)

De criteria plas dras, hoog waterpeil, beweiding, rustperiode en kruidenrijk grasland (of verschraling) voor de individuele boeren dienen binnen twee jaar na deelname aan het Aanvalsplan Grutto te zijn gerealiseerd.

Criteria:

- Minimaal 1 ha plas dras volvelds per 100 ha gedurende het gehele broedseizoen met kruidenrijk grasland aangrenzend ook in juli en augustus (periode vogel gestuurd in afstemming met gebiedsregisseur). Bij minder dan 100 ha een halve ha volvelds plas dras gedurende het gehele broedseizoen met kruidenrijk grasland aangrenzend ook in juli en augustus (periode vogel gestuurd in afstemming met gebiedsregisseur).
- 50% hoog oppervlaktewaterpeil variërend van 0- 40 beneden maaiveld (15 februari-1 juli,) bv via de greppel/slootplasdras (aanvullend) bij zowel veen als klei; aanpassing periode is mogelijk in overleg met de mozaïekregisseur.
- Minimaal 20% van de percelen worden tijdens het broedsseizoen beweid met melkvee en/of jongvee; ² Vogelgericht beweiden op advies van de mozaïekregisseur. Voor- en naweiden, in afstemming met mozaïek/beheersregisseur³.
- Minimaal 30% van de percelen zijn kruidenrijk⁶ met inheemse kruiden en latere of tragere grassen = grassenmix als basis, idealiter "graskruidenmix+ of bloemrijk grasland. Of er wordt toegegroeid naar kruidenrijk grasland via verschralingbeheer (via niet bemesten en hoger waterpeil).
- Op minimaal 50% van de percelen is een rustperiode tijdens het broedseizoen aanwezig (15 maart- 1 juli) aanpassing periode is mogelijk in overleg met de mozaïekregisseur.
- Bemesting vaste mest en/of vaste fractie voor percelen met kruidenrijk grasland en uitgesteld maaibeheer. Geen kunstmest voor deze percelen. Voorjaar "minimale bemesting".⁴

Richtlijnen:

- Geen kerende grondbewerking, behoud microreliëf.
- Rust (niet nachtmaaien).

Streefbeeld kansgebied (netto oppervlakte kansgebied)

De criteria: oppervlakte kansgebied, plas dras, hoog waterpeil, beweiding en kruidenrijk grasland (of verschraling) op kansgebiedenniveau dienen binnen zes jaar te zijn gerealiseerd.

Criteria:

- Minimaal 1000 hectare (netto) optimaal ingericht, bruto 2000 ha; Daarvan kan worden afgeweken (meer/minder) wanneer dit wordt onderbouwd op basis van ecologisch criteria.
- Mix van gebieden volledig ingericht voor weidevogelbeheer en gebieden met landbouwkundige opbrengst; Kern 200/500 ha optimale weidevogelgebieden, hetzij natuur

² Beweiden niet aan GVE koppelen, dat kan wel bij extensief beweiden, dan max 2 GVE per hectare. Vogelgericht (lage dichtheden GVE en vanuit ecologische behoefte weidevogels)

³ Er zijn niet overal mozaïekregisseurs. Uitgangspunt is dat deze er komen vanwege hun belangrijke rol bij de vormgeving van het mozaïek (zie gebiedsaanpak)

⁴ De vuistregel van 10-20 ton vaste mest per ha geldt voor land dat al meerdere jaren in extensief gebruik is (= onderhoudsgift). Recent uit intensief gebruik genomen grasland en sommige klei en veengrasland is zo productief dat tijdens het ontwikkelingsbeheer er geen bemesting nodig is.

⁵ Onderbouwing: op mais moet veel mest, het is slecht voor de organische stof en mais heeft een goede ontwatering (lage peilen nodig). De vele bewerking van mais vinden plaats in het broedseizoen. Dit werkt verstorend, nesten gaan verloren en predatoren worden aangetrokken (meeuwen).

⁶ Kruidenrijk grasland: verdeeld over het perceel moeten minimaal 10 soorten grassen en kruiden voorkomen

of agrarisch (met langjarige afspraken en zware beheerpakketten) dient bij de start (jaar 1) aanwezig te zijn.

- Beheerde groepen van percelen niet verder dan 300 m uiteen, geen barrières, zoals autowegen en spoorlijnen. Hierbij dient vanaf de start rekening te worden gehouden.
- Minimaal 1 ha plas dras per 100 ha gedurende het broedseizoen met kruidenrijk grasland aangrenzend. Dus voor kansgebied 1000 ha, minimaal 10 ha plasdras.
- Oppervlaktewaterpeil tussen de 0- 40 cm mv voor het kansgebied voor de periode 15 februari-1 juli met de volgende streefpeilen:
 - veen 0 -25 cm –mv
 - klei-op-veen 0 -35 cm –mv
 - klei 0 -40 cm -mv

Kijk daarbij naar gebiedsspecifieke omstandigheden zoals reliëf. Vogelgestuurd in afstemming met de mozaïekregisseur. Hoog waterpeil kan ook deels gerealiseerd worden met greppelplasdras.

- Voor gehele kansgebied 50% kruidenrijk grasland met inheemse kruiden en latere en tragere grassen.
- Minimaal 20% van de percelen worden tijdens het broedsseizoen beweiden met melkvee en/of jongvee; ⁵ Vogelgericht beweiden op advies van de mozaïekregisseur. Voor- en naweiden, in afstemming met mozaïek/beheersregisseur⁶.
- Bemesting vaste mest en/of vaste fractie of vergelijkbaar (compost e.d.) voor percelen met kruidenrijk grasland en uitgesteld maaibeheer. Geen kunstmest voor deze percelen. Voorjaar “lichte bemesting (maximaal 5-10 ton per ha)”. ⁷

Richtlijnen

- Openheid en rust, ook in de aangrenzende gebieden.
- In de kansgebieden geen mais⁶, hier en daar een braakstrook is prima.
- Er is een (gemandateerde) gebieds-/mozaïekregisseur aanwezig. Deze zorgt voor een gecoördineerd en afgestemd beheer. Uitgangspunt hierbij zijn de weidevogels.
- Er is een predatorenaanpak op gebiedsniveau.
- Nauwe en goede samenwerking tussen alle betrokken partijen, collectieven, natuurbeheerders, vrijwilligers (nazorgers en jagers) en overheden.
- Gebruik gewasbeschermingsmiddelen, neonicotines e.d. zijn niet toestaan, evenals kunstmesten. (Fertilizers en pesticiden uitbannen).
- Krachtvoer zoveel mogelijk regionaal

Aandachtspunten die (nog) geen onderdeel van het Aanvalsplan Grutto uitmaken

1. Om verstoring van weidevogels te voorkomen (handhaven rust) is geen verjaging van ganzen gewenst in de kansgebieden.
2. In de veenweidegebieden kan het jaarrond opzetten van peilen gewenst zijn en niet alleen tijdens het broedseizoen.

⁵ Beweiden niet aan GVE koppelen, dat kan wel bij extensief beweiden, dan max 2 GVE per hectare. Vogelgericht (lage dichtheden GVE en vanuit ecologische behoefte weidevogels)

⁶ Er zijn niet overal mozaïekregisseurs. Uitgangspunt is dat deze er komen vanwege hun belangrijke rol bij de vormgeving van het mozaïek (zie gebiedsaanpak)